

JUBILEUM

Dvaja matematici – deväťdesiatnici

Autor týchto riadkov v roku 1972 nastúpil ako interný aspirant na vtedajší Ústav teórie merania SAV, dnešný Ústav merania SAV. V tom čase tam existovalo Oddelenie matematických a štatistických metód v meraní, ktoré viedol Dr. Lubomír Kubáček, CSc., a ktorý autora učil aj na vysokej škole. A až tu som sa dozvedel, že Dr. Kubáček je pôvodne vyučený zememerač, ktorý sa stal významným slovenským štatistikom. V tomto oddelení pod jeho vedením vyrástlo množstvo vynikajúcich matematikov, ktorí sa stali ozdobou slovenského matematického stavu. Mená ako prof. Ing. RNDr. L. Kubáček, DrSc. Dr.h.c., prof. RNDr. A. Pázman, DrSc., doc. RNDr. S. Pulmannová, DrSc., prof. RNDr. G. Wimmer, DrSc., doc. RNDr. F. Štulajter, CSc., doc. RNDr. F. Rublík, CSc., prof. RNDr. J. Volaufová, CSc., doc. RNDr. V. Witkovský, CSc. dávno prekročili

Prof. Ing. RNDr. L. Kubáček, DrSc. Dr.h.c. (vľavo) a prof. G.A. Ososkov, DrSc. (vpravo)
na konferencii *PROBAT 2011*, Smolenice.

hranice Slovenska. Sám autor pracoval na ústave skoro 15 rokov, keď v roku 1987 prešiel na Matematický ústav SAV, kde už pracovali Dr. L. Kubáček, Dr. A. Pázman a Dr. S. Pulmannová.

Na Ústave merania SAV v druhej polovici 60. rokov vznikla tradícia spolupráce s Laboratóriom výpočtovej techniky a automatizácie Spojeného ústavu jadrových výskumov v Dubne, pri Moskve. Prvým protagonistom sa stal Dr. Pázman, ktorý v LVTA pracoval v rokoch 1966–1969. Odborníkom v LVTA, s ktorým sa začalo spolupracovať, bol Dr. Gennadij Aleksejevič Ososkov. Autor týchto riadkov nadviazal na túto spoluprácu a v prvej polovici 80. rokov strávil v LVTA šesť rokov v skupine Dr. G.A. Ososkova.

Tieto dve osoby, **prof. Ing. RNDr. L. Kubáček, DrSc. Dr.h.c.** a **prof. G.A. Ososkov, DrSc.**, práve začiatkom februára 2021 v rozpätí necelých dvoch týždňov slávia v plnej duševnej sile významné životné jubileum – 90 rokov.

Starší z tejto dvojice je **prof. Ing. RNDr. L. Kubáček, DrSc. Dr.h.c.**, ktorý sa narodil 1. februára v Bratislave. Po absolvovaní štúdia geodézie na Fakulte stavebného a zememeračského inžinierstva SVŠT začal pracovať v Geodetickom ústave v Bratislave. V rokoch 1957–1964 si doplnil matematické vzdelanie štúdiom matematickej analýzy a matematickej štatistiky na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Na vtedajšom Ústave teórie merania SAV sa začali venovať aj teórii merania, preto RNDr. Ing. J. Bolf, CSc., bývalý zástupca riaditeľa, ktorý sám bol aj zememeračom, pozval v roku 1962 na ÚTM SAV Ing. Kubáčka, aby založil Oddelenie matematicko-štatistických metód merania. Jemu ako zememeračovi bolo jasné, že teóriu merania možno robiť len na základe matematicko-štatistických metód, preto sa Ing. Kubáček s vervou púšťa do rozvoja tohto oddelenia, a tým dáva hlboké základy rozvoja slovenskej štatistiky. Oddeleniu matematicko-štatistických metód merania na Ústave teórie merania SAV sa venoval celou svojou dušou a celým svojim srdcom. Podarilo sa mu sústrediť okolo seba mladých kolegov, ktorí sú dnes ozdobou matematického cechu nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Nie nadarmo RNDr. K. Karovič, DrSc., bývalý riaditeľ Ústavu merania SAV, hovorieval, že to najlepšie v Akadémii pochádza z Ústavu merania.

L. Kubáček v roku 1965 obhájil hodnosť CSc., hodnosť DrSc. získal v roku 1980 na SVŠT. V roku 1987 sa stal členom korešpondentom SAV, v roku 1989 členom korešpondentom ČSAV, profesorom v roku 1991 na MFF UK, v roku 2002 mu bol udelený titul Dr.h.c. na Stavebnej fakulte STU v Bratislave, čestným členom Učenej spoločnosti SAV sa stal v roku 2005. V roku 1981 prešiel pracovať na Matematický ústav SAV, kde bol v rokoch 1988–1992 riaditeľom ústavu. V roku 1994 odchádza pracovať na Prírodovedeckú fakultu Palackého univerzity v Olomouci, kde pracoval až do svojho dôchodku v roku 2013, kedy sa vracia do Bratislavy a žije v rodine svojho syna.

Prof. Kubáček patrí medzi najvýznamnejších slovenských, českých a aj československých štatistikov ako aj matematických geodetov. Na pôvodnom pracovisku ešte v 70. rokoch spolu založil konferenciu PROBASTAT, ktorá sa rokmi stala vyhľadávaným fórom pre odborníkov v teórii pravdepodobnosti a matematickej štatistiky a koná sa už desaťročia na zámku v Smoleniciach.

Svoje teoretické výsledky úspešne aplikoval aj v praxi, napr. pri stavbe Nového mostu v Bratislave, stavbe metra v Prahe, ako aj pri prípravách stavby metra v Bratislave v 80. rokoch. Veľmi aktívne spolupracoval aj s lekármi, kde sa svojimi štatistickým postupmi snažil nájsť ciele metódy liečenia pacienta. A opačne, zo spolupráce s praxou získaval cenné impulzy pre teoretické výskumy. Jeho meno sa skvie na 7 monografiách a 130 článkoch, vyškolicil viac ako 18 doktorandov.

Počas dubčekovskej jari získal aj prestížne štipendium Alexandra von Humboldta, na ktoré však mohol nastúpiť až po spoločensko-ekonomických zmenách v 90. rokoch. Mal šťastie aj na významného spolupracovníka, svoju manželku, doc. Ing. RNDr. Ludmilu Kubáčkovu, DrSc. (1934–2004), s ktorou napísal množstvo spoločných vedeckých prác.

Mladší zo spomínanej dvojice, **prof. Gennadij Alexejevič Ososkov, DrSc.**, sa narodil 13. februára v meste Viatka, dnes Kirov, Rusko. Je to významný vedúci vedecký pracovník Laboratória informačných technológií (bývalé LVTA) Spojeného ústavu jadrových výskumov, Dubna, Ruská federácia. Po skončení štúdia na MGU v Moskve v roku 1953, bol interným aspirantom najprv u akademika A.J. Chinčina a po jeho ochorení u akad. A.N. Kolmogorova. Je len málo štatistikov na svete, ktorí sa môžu pochváliť, že ich školiteľmi boli najväčší koryfeovia teórie pravdepodobnosti a matematickej štatistiky. Hodnosť CSc. získal v roku 1957 na MGU, DrSc. získal v roku 1987 na SÚJV v Dubne, v roku 1991 sa stal profesorom. Dlhé roky bol univerzitným profesorom na Ivanovskej štátnej univerzite a od roku 2000 je profesorom na Medzinárodnej univerzite v Dubne. Po ukončení aspirantúry prof. Ososkov pracoval vo Výskumnom ústave pre špeciálny elektrotechnický priemysel v Moskve. V roku 1961 začal pracovať v SÚJV, Dubna, kde pracuje dodnes, čo znamená 60 rokov vedeckej práce v SÚJV. Najprv ako vedúci skupiny a od roku 1966 ako vedúci sektora v Laboratóriu výpočtovej techniky a automatizácie SÚJV.

Okruh odborných záujmov prof. G.A. Ososkova je neobyčajne široký. Už ako aspirant prof. Ososkov získal cenné výsledky z oblasti limitných viet teórie hromadnej obsluhy. Patria sem problémy modelovania fyzikálnych procesov v experimentálnej fyzike vysokých i nízkych energií, rozpracovanie matematického zabezpečenia pre automatizovaný systémy merania a štatistickej analýzy experimentálnych údajov. Výsledky získané v rokoch 1961–87 z tejto oblasti boli použité pri skenujúcom systéme Spirral Reader v CERNe, pri špirálovom meracom prístroji AELT-2/160 v SÚJV, pri prehliadacích stoloch typu BPS-2 v SÚJV.

V posledných rokoch rozvoj jadrovej fyziky priniesol nové metódy merania v experimentálnej fyzike a urýchľovačoch ťažkých iónov, ako aj nové elektrónne detektory. Tým pádom sa vedecké záujmy prof. Ososkova začali orientovať týmto smerom. Boli potrebné rýchle a vysoko efektívne metódy rozpoznávania stôp čerenkovského žiarenia a stredov elektrónnych lejakov. Tieto metódy boli rozpracované pod jeho vedením na báze širokého použitia robustných odhadov

hľadaných parametrov, s použitím bunecných automatov na filtráciu pôvodných údajov pri registrácii trekových častíc. Originálne výsledky sa podarili aj pri použití waveletovej analýzy a boli použité na domácich ako aj zahraničných zariadeniach, napr. HYPERON, ARES, CERES, STAR, HERA-B a iných. Mnohé matematické výsledky našli použitie aj pri analýze údajov z iných typov merania, ako napr. sondovanie ionosféry, lekárskej a biologickej informácie.

Svoje výsledky neraz prezentoval na popredných vedeckých fórach, kam ho často pozývali hlavne po otvorení hraníc, napr. do CERNu, ústavov MPG, DESY, USA – Yalova univerzita, Alabamská univerzita, Floridská univerzita a i. Jeho meno sa skvie na troch stovkách pôvodných vedeckých prácach majúcih početné citácie. Okrem vedeckej práce sa Gennadij Alexejevič venoval aj pedagogickej práci. Vyškolicil 13 ašpirantov-doktorandov a dlhé roky prednáša na univerzite v Dubne a na Ivankovskej univerzite. Vydal 4 vysokoškolské učebnice.

Po príchode na LVTA SÚJV sa začala spolupráca prof. Ososkova s pracovníkmi SAV, konkrétne s vtedajším Ústavom teórie merania SAV, ktorú výdatne podporoval Dr. Kubáček. Postupne spolupracovali s prof. Ososkovom mnohí pracovníci ÚTM SAV – prof. RNDr. A. Pázman, DrSc., ktorý sa tam začal venovať štatistickému návrhu experimentu. Potom prišiel prof. RNDr. I. Bajla, CSc., autor, Ing. M. Turzová, ktorí tam boli na dlhodobých pracovných pobytoch. Na krátkodobých pobytoch tam boli doc. RNDr. K. Nemoga, CSc. z MÚ SAV, prof. RNDr. M. Vajteršic, DrSc. a doc. RNDr. L. Halada, CSc. z ÚTK SAV a iní. Neskoršie sa spolupráca rozšírila aj na pracovníkov MFF UK. Všetci jeho bývalí slovenskí spolupracovníci si dodnes vysoko cenia nielen jeho vedeckú erudíciu, ale aj jeho vysoko ľudský prístup. V roku 1991 mu bola udelená Strieborná medaila SAV a v roku 2011 Zlatá medaila SAV.

Je pozoruhodné a potešiteľné, že títo dvaja významní matematici, skoro dvojčičky, sa dožívajú v týchto dňoch významného životného jubilea 90 rokov. Obaja vyoralí hlbokú brázdú na poli slovenskej matematiky a matematickej štatistiky. Obaja sú spojení pupočnou šnúrou s Ústavom merania SAV, Matematickým ústavom SAV a LVTA-LIT SÚJV. Veľa slovenských matematikov je povďačných obom za svoj rozvoj a za možnosť pracovať pod ich vedením. Preto mi dovoľte, obaja páni Matematici, aby som Vám v mene celej slovenskej matematickej občiny ako aj vo svojom mene poďakoval za Váš vklad, pomoc pri rozvoji matematiky a štatistiky na Slovensku a poprial Vám veľa šťastných chvíľ v rámci rodiny, kolegov, hlavne mnoho zdravia a už teraz sa tešíme na Vaše ďalšie matematické výsledky.

Ad multos annos!

Anatolij Dvurečenskij²

---

² Matematický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava; e-mail: dvurecenskij@mat.savba.sk